

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Педагогічний факультет

Кафедра педагогіки дошкільної та початкової освіти

Дипломна робота
магістра

на тему: **Особливості управління закладами загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання**

Виконала:

студентка 2 курсу, групи ОПН-2м(з)
спеціальності

011 «Освітні, педагогічні науки»

Чекан Каріна Василівна

Керівник: к.п.н., доц. Лалак Н. В.

Рецензент: д.п.н.,проф. Товканець О. С.

Мукачево – 2019 року

ЗМІСТ

ВСТУП		5
Розділ 1.	ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	10
	1.1. Інклюзивна освіта як соціально-педагогічний феномен	10
	1.2. Законодавчі та нормативно-правові засади інклюзивного навчання	23
	1.3. Роль менеджера освіти у створенні інклюзивного освітнього середовища	34
Розділ 2.	ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ УПРАВЛІННЯ ІНКЛЮЗИВНИМ ЗАКЛАДОМ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	48
	2.1. Організаційно-методичні засади управління закладами освіти з інклюзивною формою навчання	48
	2.2. Командний підхід в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами	62
	2.3. Аналіз результатів експериментального дослідження	75
ВИСНОВКИ		86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		88
ДОДАТКИ		99

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Реформування національної системи освіти, що нині відбувається в Україні, актуалізує проблему підготовки менеджерів та педагогів, здатних працювати згідно з новими методологічними орієнтирами, окресленими в Концепції Нової української школи. Серед них чільне місце посідає інклюзивна освіта, яка виступає у якості освітньої парадигми і базується на світоглядних засадах соціальної інклюзії. Варто зазначити, що на сьогодні змінюється саме розуміння інклюзивної освіти, яке передбачає створення умов для максимально значущої участі не лише дітей з обмеженими можливостями, а й усіх учасників освітнього процесу. Це потребує сучасних підходів до розроблення і запровадження нових механізмів додаткової підтримки дітей з різними нозологіями як педагогами, так і керівниками закладів освіти.

Дослідження різних проблем освітнього середовища під кутом зору інклюзії набуває актуальності і привертає науковий інтерес завдяки його поліструктурності та міждисциплінарності. У процесі аналізу психолого-педагогічної та історико-філософської літератури виокремлено особливо значущі для нашого дослідження праці вітчизняних і зарубіжних науковців, у яких висвітлено різні аспекти організації та впливу інклюзивного освітнього середовища на процес навчання дітей з освітніми потребами. Зокрема, це: С. Дерябо, Є. Клімов, В. Лебедев, В. Орлов, В. Панов, В. Рубцов, Н. Селіванова, В. Слободчиков, С. Тарасов, В. Ясвін та ін. (створення різних концептуально-структурних моделей освітнього середовища); А. Колупаєва, Г. Нікуліна, Л. Сердюк, П. Таланчук та ін. (наукове обґрунтування теоретичних засад навчання осіб з різними нозологіями в інклюзивному освітньому середовищі); Т. Бондар (особливості створення інклюзивного освітнього середовища в закладах вищої освіти), Н. Борисова, Е. Данілавічюте, А. Колупаєва, Н. Компанець, С. Литовченко, М. Малофєєв, Л. Шипіцина та ін. (дослідження проблем взаємодії фахівців психолого-педагогічного профілю в межах

інклюзивного освітнього середовища), Л. Олтаржевська та ін. (управління закладом освіти інклюзивного типу), Т. Гречко, Н.Черненко (управління ризиками в процесі впровадження педагогічних інновацій в інклюзивній освіті) тощо.

В контексті сьогодення актуальною є проблема визначення особливостей здійснення управлінської діяльності в межах реалізації інклюзивної освітньої практики, методологічних засад підготовки фахівців психолого-педагогічного профілю, які беруть безпосередню участь в організації і забезпеченні ефективного функціонування інклюзивного середовища на основі формування професійної здатності виконувати функції наставника, тьютора, модератора й визначати індивідуальну освітню траєкторію дитини з особливими освітніми потребами.

Водночас, як показує практика, наявна низка суперечностей між: інтенсивністю євроінтеграційних орієнтирів вітчизняної освітньої сфери й неспроможністю цивілізаційними шляхами розв'язати проблеми рівного доступу до якісної освіти учнів з особливими потребами через недосконалу систему підготовки керівників навчальних закладів; законодавчим обґрунтуванням підходів до впровадження інклюзивного навчання в закладах освіти та рівнем підготовленості менеджерів освіти до управління навчальним закладом в умовах інклюзії.

Розв'язання означених суперечностей, відсутність науково-обґрунтованого підходу щодо здійснення управління ЗЗСО в умовах інклюзії зумовили вибір теми дослідження **«Особливості управління закладом загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання»**.

Мета дослідження – розкрити організаційно-методичні засади управління закладом загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання.

Реалізація поставленої мети передбачала виконання таких завдань:

1. Провести ретроспективний аналіз досліджуваної проблеми та охарактеризувати основні поняття дослідження.

2. Проаналізувати законодавчі та нормативно-правові засади інклюзивного навчання.

3. Визначити роль менеджера в управлінні закладом загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання.

4. Розробити циклограму роботи адміністрації навчального закладу з проблеми створення освітнього середовища для дітей з ООП (на прикладі Мукачівської ЗОШ I-III ст. №7).

Об'єкт дослідження – процес управління закладом загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання.

Предмет дослідження – організаційно-методичні аспекти управління інклюзивним навчальним закладом.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз і систематизація психолого-педагогічної, філософської та навчально-методичної літератури з метою визначення стану і теоретичного обґрунтування означеної проблеми, аналітичне дослідження вітчизняних і зарубіжних підходів до розкриття сутності понять дослідження; емпіричні: що орієнтуються на безпосереднє вивчення явищ у реальному навчально-виховному процесі: анкетування, тестування, бесіди, проблемні ситуації, сценарії, спостереження, самоспостереження, аналіз продуктів діяльності, констатувальний і формувальний етапи педагогічного експерименту; статистичні, що передбачають статистичну обробку результатів, здобутих у процесі дослідження.

Практична значущість дослідження полягає в тому, що: уточнено сутність понять «інклюзія», «інклюзивна освіта», «інклюзивний навчальний заклад», «інклюзивне освітнє середовище», «командний підхід»; розроблено циклограму роботи адміністрації Мукачівської ЗОШ I-III ст. №7 з проблеми створення освітнього середовища для дітей з обмеженими можливостями.

База дослідження: Мукачівський державний університет, Мукачівська ЗОШ I-III ст. №7.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на Міжнародній

науково-практичної конференції, «Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції» (25-26 жовтня 2018р, м. Мукачево), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів» (16-17 травня 2019 р., м. Мукачево).

Публікації. Основні положення та результати дослідження відображено у тезах та статтях:

Чекан К. В. До проблеми створення інклюзивного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти / К. В. Чекан, Н. В. Лалак // Міжнародний науковий журнал "Освіта і наука" / ред. кол.: Т.Д. Щербан (гог. ред.);заст. гол. ред.: Jerzy Piwowarski; В.В. Гоблик. – Мукачево-Ченстохова : РВВ МДУ; Академія ім. Я. Длугоша, 2019. – Випуск 1(26). – С.136-139.

Чекан К. В. Сучасний погляд на управління закладами загальної середньої освіти / К. В. Чекан, Н. В. Лалак // Міжнародний науковий журнал "Освіта і наука" / ред. кол.: Т.Д. Щербан (гог. ред.);заст. гол. ред.: Jerzy Piwowarski; В.В. Гоблик. – Мукачево-Ченстохова : РВВ МДУ; Академія ім. Я. Длугоша, 2018. – Випуск 2(25). – С. 125-129.

Чекан К. В. Особливості функціонування закладів загальної середньої освіти на засадах інклюзії / К. В. Чекан, Н. В. Лалак // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія "Педагогіка та психологія" : збірник наукових праць / гол.ред. Г.В. Товканець. – Мукачево : МДУ, 2018. – Випуск 2(8). – С.146-149.

Чекан К. В. Інклюзивна компетентність як складова професійної компетентності сучасного менеджера освіти / К. В. Чекан, Н. В. Лалак // Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів : збірник тез доповідей III Всеукраїнської науково-практичної конференції (16-17 травня 2019 р., м. Мукачево) / ред.кол. : Т.Д.Щербан (гол.ред.) та ін. – Мукачево : МДУ, 2019. – С. 359-361.

Чекан К. В.Формування управлінської компетентності у майбутніх керівників інклюзивних закладів освіти / К. В. Чекан, Н. В. Лалак // Освіта і

формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції : збірник тез доповідей за матеріалами II Міжнародної науково-практичної конференції (м.Мукачево, 25-26 жовтня 2018 року) / гол. ред. Т.Д. Щербан. – Мукачево : МДУ, 2018. – С. 431-432.

Структура роботи. Магістерська робота складається із вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

ВИСНОВКИ

В ході дослідження ми дійшли до наступних висновків:

1. Ретроспективний аналіз досліджуваної проблеми дає підстави стверджувати, що інклюзивні тенденції національної освіти резонують з демократичними процесами у суспільстві і створюють реальні умови для доступного навчання дітей з обмеженими можливостями в закладах загальної середньої освіти. Узагальнення науково-методичної та історико-філософської літератури, дозволило констатувати, що інклюзія – це створення єдиного освітнього простору, який передбачає розвиток освіти через пристосування до різних потреб усіх дітей, а інклюзивна освіта трактується як особлива система освіти, що забезпечує навчання за індивідуальними навчальними планами та систематичним медико-соціальним і психолого-педагогічним супроводом, охоплює різноманітний контингент учнів і диференціює освітній процес.

2. На сьогодні в Україні розроблено низку нормативно-законодавчих актів, які забезпечують рівні умови для навчання і виховання осіб з особливими освітніми потребами, зокрема: Конституція України, Закон України «Про освіту», у змісті якого чітко визначено позицію держави щодо надання освіти дітям з особливими освітніми потребами, а також розкрито питання кадрового забезпечення інклюзивних закладів освіти; Концепція інклюзивної освіти, Концепція Нової української школи; Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України, Накази МОНУ, інші міжнародні нормативно-правові акти, що регулюють надання освіти дітям з обмеженими можливостями тощо.

3. З'ясовано, що вагому роль у виробленні освітньої політики інклюзивного навчального закладу, його культури, матеріально-технічного забезпечення, якості добору членів команди фахівців і, зрештою, ефективності інтегрованого супроводу учнів з різними нозологіями відіграє менеджер освіти. У контексті нашого дослідження, «менеджер освіти» – це фахівець, професійна діяльність якого передбачає прийняття управлінських рішень у межах посадової

компетенції, що спрямовані на ефективне функціонування і розвиток освітніх закладів, зокрема й інклюзивних. До структури професійної компетентності керівника сучасного інклюзивного закладу окрім традиційних компонентів (управлінського, педагогічного, комунікативного, діагностичного, дослідницького) включасьмой інклюзивну компетентність. Інклюзивна компетентність менеджера освіти нами розглядається як здатність здійснювати професійні функції, враховуючи різні освітні потреби здобувачів освіти, створюючи умови для розвитку і саморозвитку як здорових дітей, так і дітей з обмеженими можливостями.

4. Орієнтуючись на матеріали з питань впровадження інклюзивного навчання, нами визначено, що важливим є створення психолого–педагогічної команди супроводу, до якої входять: адміністрація закладу освіти, вчитель (класовод), асистент вчителя, психолог, соціальний педагог, дефектолог, вчитель–логопед, а також батьки дітей з ООП. Одним із завданням команди супроводу дитини є складання індивідуальної програми розвитку та індивідуального навчального плану на навчальний рік. Встановлено, що у процесі надання конкретних послуг дитині, в контексті організації роботи в класі, визначальними є фаховість педагогів та їх методична підтримка, а на рівні навчального закладу – забезпечення умов для професійного розвитку педагогів, інституційна спроможність, співпраця з місцевою громадою. В період проодження асистентської управлінської практики на базі Мукачівської ЗОШ І-ІІІ ст. №7 нами, разом з адміністрацією, розроблено циклограму роботи навчального закладу з проблеми створення освітнього середовища для дітей з ООП. Циклограма представлена в додатках, а її опис в параграфі 2.3.

Безумовно, проблема особливостей управління закладами загально середньої освіти з інклюзивною формою навчання цим дослідженням не вичерпується. Наше дослідження є лише одним із підходів до розробки вще зазначеної проблеми.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>